

- Л., 2000. – Т. 9. – С. 3359; 12. Романів О. Довгий тернистий шлях українства до самопізнання // ЕУ-I. – Т. 1. – С. XI-XII; 13. Жулинський М. Енциклопедія сучасної України // Голос України. – 1995. – № 177. – 20 вересня. – С. 11; 14. Трегуб М. Епістолярій архіву редакції „УЗЕ” – джерело української біографістики // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. – Львів, 2003. – Вип. 11. – С. 303-310; 15. Українська загальна енциклопедія. – Львів, 1930-1935; ЦДІАУЛ. Ф.-328. – Оп.-1. – Спр. 104. – Арк. 20; 16. Кузеля З... – С. 11; 17. Жулинський М... – С. 11; 18. Енциклопедії // ЕУ-II. – Т. 2. – С. 639; 19. Енциклопедія Українознавства-I...; 20. Там само. – Т. 1. – С. 13; 21. Там само. – С. 288; 22. Там само. – С. 292; 23. Там само. – С. 301-302; 24. Там само. – С. 308-310; 25. Там само. – Т. 3. – С. 801-802; 26. Там само. – С. 815-820; 27. Там само. – Т. 3. – С. 821-824; 28. Там само. – С. 824-828; 29. Там само. – С. 833-839; 30. Там само. – Т. 1. – С. 305-306; 31. Там само. – С. 14-16; 32. Там само. – Т. 3. – С. 804-815; 33. Жулинський М... – С. 11; 34. Українська Радянська енциклопедія // ЕУ-II. – Т. 9. – С. 3386-3387; 35. Енциклопедії // Там само. – Т. 2. – С. 639; 36. Там само. – Т. 1. – С. 463; 37. Там само. – С. 624; 38. Там само. – С. 646; 39. Там само. – Т. 4. – С. 1541-1544; 40. Там само. – Т. 4. – С. 1553-1555; 41. Там само. – С. 1556; 42. Там само. – Т. 6. – С. 2307; 43. Там само. – Т. 9. – С. 3365; 44. Там само. – С. 3400-3401; 45. Там само. – С. 3416; 46. Там само. – С. 3422; 47. Там само. – Т. 10. – С. 3700-3701; 48. Там само. – С. 4011; 49. Там само. – Т. 1. – С. 69; 50. Там само. – Т. 1. – С. 161-162; 51. Там само. – С. 215-216; 52. Там само. – Т. 2. – С. 473; 53. Там само. – Т. 1. – С. 71-72; 54. Там само. – С. 94-95; 55. Там само. – С. 263; 56. Там само. – Т. 2. – С. 425-426; 57. Там само. – С. 433-434; 58. Там само. – С. 469-470; 59. Там само. – С. 479; 60. Там само. – С. 497-498; 61. Там само. – С. 504-505; 62. Там само. – С. 508; 63. Там само. – С. 624; 64. Там само. – С. 628-629; 65. Жулинський М... – С. 11; 66. Володимир Січинський. Бібліографічний покажчик... – С. 62; 67. Там само. – С. 74; 68. Там само. – С. 76; 69. Там само. – С. 78; 70. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2 т. 2-е вид., – К.: Либідь, 1993; 71. Там само. – Т. 1. – С. 415, 434, 531; 72. Там само. – Т. 1. – С. 415-416; Т. 2. – С. 229; 73. Там само. – Т. 1. – С. 417, 434; Т. 2. – С. 229; 74. Там само. – Т. 1. – С. 419; 75. Там само. – Т. 1. – С. 434; Т. 2. – С. 226; 76. Там само. – Т. 1. – С. 512-513; 77. Там само. – Т. 1. – С. 515; 78. Там само. – Т. 1. – С. 516; Т. 2. – С. 231; 79. Володимир Січинський // Nowy Wielkij Ilustrowanyj Słownik. – Praha, 1932; 80. Володимир Січинський // УЗЕ... – Т. 3. – С. 103; 81. Володимир Січинський // Encyklopedie ved technických. – Praha, 1949; 82. Січинський Володимир // Онацький Є. Українська мала енциклопедія. – Буенос Айрес, 1959. – Т. 7. – С. 1751-1752; 83. Українська Мала Енциклопедія // ЕУ-II. – Т. 9. – С. 3367; 84. Володимир Січинський // Encyklopedia of Ukraine. – Торонто, 1973. – Т. 3. – С. 706; 85. Володимир Січинський // Encyklopedia of Ukraine. Під ред. Д.Струк. (Австралія), 1984-1993; 86. Володимир Січинський // ЕУ-II. – Париж-Мюнхен, 1976. – Т. 8. – С. 284; 87. Жулинський М. Енциклопедія сучасної України... – С. 11; 88. Мистецтво України. Біографічний довідник. Упоряд.: А.В. Кудрицький, М.Г. Лабінський; За ред. А.В. Кудрицького. – К.: Укр. енцикл., 1997. – С. 541; 89. Пиріг Р. Українська історична енциклопедія, або Квінтесенція історичної думки // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 133. – 17 липня. – С. 8.

О. Черкашина

ПОДІЛЬСЬКИЙ МИТЕЦЬ ВОЛОДИМИР ПЕРЕПЕЛЮК ЯК ПРЕДСТАВНИК КОБЗАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ХХ СТ.

Творчий шлях та основні види мистецької праці подільського кобзаря В.Перепелюка (1910–2000 рр.) розглянуті у контексті розвитку фольклористики, українського кобзарства ХХ ст. та концертно-просвітницької діяльності Державного українського Народного хору ім. В.Верьовки.

У світоглядних традиціях української культури є звичним той факт, що постать кобзаря завжди викликала зацікавленість, доброзичливість, повагу та любов до себе зі сторони народу, виразником дум і настроїв якого були саме народні співаки. Кобзарське мистецтво є невід'ємною частиною музичної культури українського народу. Любов до України, української поезії завжди спонукала кобзарів до створення нових творів. Сьогодні, як і в давні часи, кобзарі складають і виконують народні пісні та думи. З удосконаленням інструменту розширилися технічні можливості у виконанні творів (народних і класичних), створюється новий, оригінальний, різний за жанрами репертуар. Специфічною особливістю кобзарського мистецтва є поєднання різновидів музичного виконавства - співу, інструментального супроводу та сольного інструментального виконання на бандурі.

Свого часу Спілка письменників зробила свій внесок у пропаганду кобзарського мистецтва. Як відомо, народних співців шанували й підтримували Т.Шевченко, П.Куліш, М.Старицький, І.Франко, Леся Українка, Г.Хоткевич, а пізніше у популяризації та поширенні мистецтва кобзарів і лірників брали участь М.Рильський, П.Тичина, М.Стельмах, М.Шумило, Д.Косарик та інші. Серед плеяди славетних кобзарів ХХ століття, які розвивали та примножували давні традиції Остапа Вересая, Федора Холодного, Андрія Шута, Івана Кравченка-Крюковського, Гната Гончаренка, Терентія Пархоменка, Михайла Кравченка, Григорія Кожушка можна назвати Федора Кушнерика, Єгора Мовчана, Євгена Адамцевича, Павла Носача, Олександра Маркевича, Петра Древченка,

Степана Пасюгу, Павла Гашенка, Григорія Цибку. Серед славетних діячів кобзарського мистецтва другої половини ХХ ст. примітною є постать митця з Поділля Володимира Максимовича Перепелюка, який репрезентує новий соціальний тип кобзаря. Метою статті є визначення основних напрямків творчої діяльності В.М.Перепелюка у світлі традицій національного музикування. На сьогодні творчість подільського митця не знайшла свого ґрунтового дослідження ані в працях музикознавців, ані в наукових розвідках фольклористів. Окремі відомості про життя і творчість кобзаря містяться в статтях Щоголя М.Т.¹, Маюка Д.Ф.^{2,3}. Свої власні погляди на творчість М.Перепелюк виклав в автобіографічній "Повісті про народний хор"⁴ та статті «Вічна кобзарська пісня».⁵

На жаль, Федір Лавров у своїй книзі "Кобзарі" обминув постать В.Перепелюка⁶.

Володимир Перепелюк був не лише чудовим бандуристом, але й співаком, автором багатьох музично-поетичних творів (пісень, дум, частівок тощо), фольклористом, письменником, майстром народного мистецтва (коренепластики). Він є автором чотирьох книг, більше 100 віршів і пісень. Його твори знають не лише на Україні, а й далеко за її межами.

Народився Володимир Максимович у листопаді 1910 р. в с. Боришківці (тепер Кам'янець-Подільського району Хмельницької області) в убогій селянській сім'ї. За любов до народної музики й співу, за майстерність виконання українських пісень сім'ю Перепелюків здавна в селі прозивали "музиками". Дід Андрій чудово грав на скрипці, як і на трубі, від якого й навчився грати батько Володимира Максимовича. Гра діда та батька викликала у хлопця щире захоплення та любов до музики. Мати привила любов до українських народних пісень, які добре знала і все життя співала.

У 1927 р., вступивши до колективного господарства, брав активну участь в сільській художній самодіяльності, створив вокальний дівочий та струнний ансамблі. До цього періоду відносяться його перші поетичні спроби.

Ґрунтовною освітою майбутній Перепелюк почав займатися лише повернувшись з армії 1933 р. Після закінчення школи його призначили завідувачем бібліотекою Вороновицького сільськогосподарського технікуму, де нараховувалось 53 тисячі книжок. Вони й стали йому університетом.

Справжня музично-поетична діяльність В.Перепелюка почалась у 1937 р., коли він на вечорі художньої самодіяльності студентів сільськогосподарського технікуму виступив із власними піснями "Доріженька", "Перше кохання", "Верба" та інші. Колишні учні й досі пам'ятають змістовні, цікаві вечори, читацькі конференції, проведені В.Перепелюком.

Першим знайомством із кобзарським мистецтвом був виступ тріо бандуристок Вінницької філармонії, який визначив подальший шлях майбутнього митця.

Грати на кобзі Володимир Максимович навчився самотужки, не знаючи нотної грамоти. Зібравши певну кількість грошей, поїхав до Кисва і придбав собі бандуру. Почав брати участь у виступах на районних і обласних оглядах художньої самодіяльності, за що був неодноразово нагороджений грамотами, преміями; за виконання власних пісень у супроводі бандури одержав першу премію на районній олімпіаді, а навесні 1939 р. – цінний подарунок на обласній олімпіаді.

Під час святкування 125 річчя з дня народження Т.Г.Шевченка драмгуртківці вирішили поставити на сцені сільського Будинку Культури п'єсу Д.Бедзика "Тарасова ніч", в якій роль кобзаря Михея було доручено В.Перепелюку. В п'єсі кобзареві необхідно було заспівати пісню "Нема гірш, як у неволі" на слова Т.Шевченка. Музики до цих слів не було, тому її вирішив створити В.М.Перепелюк. Твір сподобався слухачам, і незабаром її вже співали в районі. Чутки про цю пісню та талановитого виконавця дійшли й до Києва.

У квітні 1939 р. Інститут фольклору АН УРСР скликав Республіканську конференцію народних співців і поетів, учасником якої був учасником і Володимир Перепелюк. Майстерність його співу і гри високо оцінили учасники конференції, серед яких були професор М.Грінченко (ним було зачитано реферат про мелодію пісні "Нема гірше, як в неволі"), кобзарі Ф.Д.Кушнерик, Є.Х.Мовчан, П.В.Носач. Від них В.Перепелюк поповнив свій репертуар та навчився більшої майстерності гри на кобзі та виконання давніх і сучасних дум з їх давніми співами, рецитаціями. Незабаром він виступав на пленумі Спілки Радянських письменників СРСР з нагоди шевченківського ювілею, де виконав цілий ряд власних творів на слова великого поета.

У 1940 р. В.Перепелюк був запрошений до Києва, де він став учасником ансамблю "Сліпці – кобзарі" Київської філармонії. До складу ансамблю входили Є.Мовчан, П.Носач, П.Гузь, І.Іванченко, О.Маркевич, керівником був заслужений діяч мистецтв О.Грінченко. В репертуарі ансамблю були історичні пісні, пісні про революцію, громадянську війну, про народних

.....
полководців – Ворошилова, Будьоного, Щорса, Котовського, думи. Виступи ансамблю проходили з величезним успіхом.

Володимир Перепелюк разом з прославленими українськими кобзарями Мовчаном, Носачем, Іванченком створив поему “Слава кобзареві”, яка вперше прозвучала у авторському виконанні у квітні 1940 р. з нагоди 100-річчя виходу у світ Шевченкового “Кобзаря”.

За дорученням Інституту фольклору у червні 1941 р. ансамбль виїхав на батьківщину О. Вересая - Чернігівщину, в село Сокиринці Срібнянського району, збирати матеріали про славетного кобзаря. Там і застала В.Перепелюка Велика Вітчизняна війна, яка розпочалась 22 червня.

Серед населення тимчасово окупованої фашистськими загарбниками території України В. Перепелюк часто виконував думу “Плач невольників”, історичні народні пісні “Зажурилась Україна”, “Нема гірш, як у неволі”, одночасно писав вірші. В той період ці твори звучали як заклик до боротьби з ворогом. Газета “Соціалістична Срібнянщина” (за 29 червня 1941 р.) надрукувала його поезію “Гей, гуртуймось, брати мої!”⁷. Весь окупаційний період В. Перепелюк працював над “Думою про визволення України”, “Ой здригнувся рідний Київ”, “Про Олега Кошового” та інші. Незважаючи на репресії окупантів, кобзарі переходили від села до села, співаючи радянські пісні. В. Перепелюк, наприклад, часто виконував пісню на слова Т.Г. Шевченка “Нема гірше, як в неволі”.

1943 р. Перепелюк повернувся на Вінниччину до с.Вороновиці, де працював у місцевому клубі, керуючи хором та оркестром, продовжував грати і співати пісні й думи.

11 вересня 1943 р. вийшла “Постанова № 264 Ради Народних Комісарів УРСР “Про організацію Державного українського народного хору” в кількості 134 чоловік (84 співаки, 34 артисти оркестру українських народних інструментів, 16 артистів балету. Художнім керівником та головним диригентом новоствореного Державного українського народного хору був призначений 48-річний Григорій Гурович Верьовка; директором - Олександр Мінківський.

У Харкові та його околицях Г.Верьовка та О.Мінківський знайшли кількох співаків, співачок, музикантів – Тамару Савченко, Галину Бережну, Івана Гур’їва, Марію Гришину, Наталку Лепетун, Лідію Заболотну. Підібрати артистів у воєнний час виявилось нелегко. Григорій Гурійович згадував: “Аж у Полтаві натрапив на справжній “скарб” - ансамбль бандуристів”. Вони й заклали фундамент Народного хору, іменованій “харківською групою”⁸.

1943 р. Григорієм Верьовкою був створений хор. В.Перепелюк, за розпорядженням міністра освіти УРСР Павла Тичини, повинен був негайно прибути до Міністерства освіти УРСР міста Києва. Володимир Максимович згадував: “Сім днів добивався до Києва. Павло Григорович мене обняв, розцілував і порадив зараз же йти у філармонію... Виявляється сам Григорій Гурійович клопотався перед Тичиною, аби той розшукав мене. Так, 1 квітня 1944 р. я став солістом прославленого хору”⁹.

З цього часу почався новий етап творчої роботи кобзаря В.Перепелюка. Він дістав призначення на посаду кобзаря-соліста в Державний український народний хор імені Г.Верьовки. Як провідний спеціаліст В.М.Перепелюк співав у хорі впродовж тридцяти років.

В перші роки роботи в хорі Володимир Максимович створив думи “Про Олега Кошового”, “Про партизанського генерала Руднева”; пісні “Про Ковпака”, “Про закінчення війни” тощо.

У своїх піснях та думках В.Перепелюк осмислено та реалістично відтворив картини сучасного життя рідної України. Крім власних творів, В.Перепелюк виконував українські народні жартівливі пісні “Пісня про Солоху”, “У сусіда біла хата”, “Ти казала прийди, прийди”, “Казав мені батько”, “Біла жінка чоловіка”, “Ой, кум до куми залицявся”, “Як був я не жонатим” (сатирична пісня) та інші.

У день річниці свята Перемоги над фашистською Німеччиною 1946 р. українські кобзарі – Єгор Мовчан, Павло Носач, Володимир Перепелюк разом з народними співцями інших республік Радянського Союзу виступали на московських багатолюдних площах, в залі імені П.Чайковського, прославляючи в думках і піснях велику перемогу радянського народу над лютим ворогом¹⁰. У перервах між виступами М.Перепелюк вів детальні щоденники, з яких народилася “Повість про народний хор”.

Із сторінок щоденника: “Я заспівав “Думу” Григорію Верьовці. Боженьку мій! Як він вхопився за неї. Такі великі полотна як думи співали тільки кобзарі й лірники. А Верьовка зробив мою “Думу” на мішаний хор, соліста й у супроводі оркестру народних інструментів. Вийшов класичний монументальний твір, який прожив до 1951 р.”¹¹. Цією “Думою” Г.Верьовка зробив сміливий крок у коректні жанрів, адже до нього думи ніколи не аранжувалися для хорів.

З часом до хору прийшло 16 бандуристів на чолі із Іваном Склярюм. Цей Миргородський ансамбль стає основою хорівського оркестру українських народних інструментів. Керівником призначають Івана Антоновського. Ще одна знахідка хору – готовий концертний ансамбль, так звана троїста музика, у складі Івана Безуглого (скрипка), Михайла Скляренка (цимбали), Петра Горбенка (бубон). Запросили співати й відомого педагога-музиканта, крупного знавця бандурного мистецтва Володимира Кабачка. “Хоч він уже літня людина, та й досі володіє сильним, приємного тембру, голосом. Усіх зачаровує грою на бандурі... Та й “за живе” ж бере він співом своєї “Сиріточки” – української народної пісні. Вони дуєтом її співають, разом із Людмилою Лісневською. Сльози очі слухачам заступають, як почують вони ту пісню – така вона душевна, щира”¹².

Перший виступ народного хору відбувся для визволителів Києва.

Мандруючи з хором по Закарпатській Україні В.Перепелюк скомпонував пісню “Доріженька”, яку Г.Верьовка, прослухавши, включив до програми концертів.

Натупною була подорож до Одеси, Молдовії, Буковини та Москви. Повернувшись з гастролей хор отримав постанову про відновлення роботи Державної української капели бандуристів, де художнім керівником і головним диригентом її було призначено директора хору Олександра Мінківського.

До 30-ї річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції В.Перепелюк підготував “Думу про двох сестер”, а Володимир Кабачок – українську історичну пісню “За горою за крутою”.

Народний хор “став своєрідною лабораторією, де досліджується й “настоюється” і українська народна пісня, і створена сучасними композиторами”¹³.

Майстер бандур Іван Скляр, працюючи в хорі, після багатомісячних пошуків робить винахід – оригінальний механізм для перестройки бандури. Тепер з діатонічної бандури стає хроматичною і в оркестрі народних інструментів стає в ряд з іншими інструментами.

1957 р. газета “Вечірній Київ” писала: “Державний український народний хор – колектив складний. В єдиний ансамбль з’єдналися співаки, оркестр народних інструментів, танцюристи... Багато у хорі здібних виконавців. Це, справді, народні співаки – найкращі з тих, кого відшукали у містах і селах, у колективах художньої самодіяльності... бандуристи Іван Скляр і Володимир Перепелюк, сопілкар Євген Бобровник і бубніст Павло Дубровенко...”¹⁴.

1962 р. концерт для делегатів Всесоюзної наради фольклористів розпочав патріарх українського кобзарства (так його завжди називав М.Рильський) Єгор Мовчан. Він натхненно, проникливо загравав-заспівав історичні думи “Невольницький плач” та “Про трьох братів самарських”¹⁵. Враження від його виступу М.Перепелюк висловив таким чином: “То не дзвони дзвонять на сполох, не орел клекоче в високості – то народний співець історію свого краю оповідає, словами вимовляє... Живий голос запорозьких кобзарів Михайла Сокового і Василя Варченка, Івана Стручка і Андрія Шуга, Івана Кравченка і Остапа Вересая!”. У цьому ж концерті взяли участь бандуристи з українського товариства сліпих, якими керував ветеран сучасного кобзарства Михайло Полотай. Володимир Перепелюк для делегатів Всесоюзної наради фольклористів виконав свої “Думу про Дніпро і Каховку”; “Колискову” та українські народні жартівливі пісні “Ти сказала: прийди”, “Била жінка чоловіка”, “Як пішов я Дуньку сватать”.

1963 р. у Києві для учасників Всесоюзної наради працівників палаців культури, клубів в республіканському Будинку літераторів було організовано кілька вечорів, які згодом були проведені в інших аудиторіях (Київський університет, видавництво “Дніпро”, Будинок актора). На одному з таких вечорів у Спілці письменників України брали участь: Олексій Чуприна (Черкащина), який виконав “Пісню про Радянську Конституцію”, слова народні, музика власна; “Різдвяний псалм” та жартівливу антирелігійну пісню “Про святе письмо”; Георгій Ткаченко (85 років, мабуть, чи не останній, що грає харківським способом і трактує твори в дорійським ладі) – думи “Про Хведора Безродного” й “Про Морусю Богуславку”; Василь Литвин – “Думу про матір”, мелодія власна, текст Б.Олійника й жартівливу народну “Ой кум до куми залицявся”; Віктор Лісовол – “Нащо мені женитися”, мелодія власна, на вірші Т.Шевченка, старовинну думу “Про трьох братів самарських”; Андрій Бобир – “Як упав же він з коня”, музика власна, вірш П.Тичини, старовинну думу “Про вдову”; Павло Чемерський (незрячий лірник) – народні пісні “Сирітка”, “Ой по горі”; Володимир Перепелюк (Вінниччина) – “Думу про Леніна” на слова й мелодію Є.Мовчана, “Молитва до сонця” на власну мелодію й текст та інші¹⁶.

У 60-х роках, коли В.Перепелюк ще працював у колективі Г.Верьовки, збагатився, розширився інструментарій останнього за рахунок введення групи бандур, цимбал, скрипок, сопілок, бубонів, басоль, баянів, троїстих музик, ліри тощо. В цей період репертуар хору становить

понад 1000 художніх творів 22 країн світу корейською, китайською, індійською, російською, азербайджанською, грузинською, болгарською, французькою, фламандською, іспанською, німецькою, англійською, фінською та іншими мовами. За свою плідну багаторічну концертну діяльність хор Г.Г. Верьовки нагороджений 70 орденами, медалями СРСР та інших країн, одержав понад 700 грамот.

В.Перепелюк - один з небагатьох кобзарів, який у складі колективу хору неодноразово бував у Росії, Білорусії, Естонії, Латвії, Литві, Румунії, Кубані, Сибіру, на Буковині, Поділлі, Уралі, Фінляндії, Бельгії, Німецькій Демократичній Республіці та Федеративній Республіці Німеччини, Казахстані, Югославії та інших країнах. Багато творів Володимира Максимовича Перепелюка увійшли до репертуару професійних та самодіяльних хорів (пісні "Про ковпака", "Про відбудову Хрещатика", "Нам гукнула партія", "Пісня про цілинні землі", "Тихо над річкою" та інші). Його пісні та думи надруковані в кількох десятках видань. Йому належить ряд публікацій у періодиці. Видавництво "Музична Україна", за ініціативою М.Рильського, в 1970 році видало книгу "Повість про народний хор".

Неодноразово праця В.Перепелюка була відзначена урядовими організаціями: до 40-річчя Великого Жовтня Міністерство культури УРСР та Український республіканський комітет профспілки працівників культури нагородили В.Перепелюка почесною грамотою; за багатогранну корисну роботу та виконавську діяльність - двома медалями "За трудову відзнаку", медаллю "За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років"; за активну культурно-шефську діяльність в частинах Радянської Армії - грамотами КВО та Севастопольського Будинку офіцерів флоту.

Перебуваючи на пенсії, В.Перепелюк працював лісничим у с.Вороновиці. На основі спостережень за птахами, тваринами, рослинами писав для дітей оповідання про природу. Так народилися "Синича дружба", "Поспішив", "Чому плакав лось?" та інші, які друкувалися в газетах "Вінницька правда", "Сільські вісті", "Комсомольське плем'я", "Подільська зоря" тощо. Оповідання В.Перепелюк зібрав у дві книжки для дітей "Ой у лісі, лісі зеленому" (1969р.) та "Ось вони які" (1981р.). На жаль, більшість рукописів залишилася до сих пір не виданою.

Відомий кобзар В.Перепелюк був і майстром народного мистецтва - коренепластики. З гілочок, коренів, дерева та інших природних матеріалів виготовляв і створював різні композиції, які об'єднав під назвою "Геніальна художниця Природа"; окрім того - писав картини, виготовляв сопілки, скрипки. Спробував себе В.Перепелюк і в акторському мистецтві. Як кобзар, брав участь у зйомках кінофільмів "Тарас Шевченко", "Сліпий музикант", "Зачарована Десна", де зіграв роль кобзаря Куліка. Про нього знято документальні фільми, - "Любов до природи", "Кобзар", "Молитва до сонця"(за мотивами однойменної пісні кобзаря).

Помер В.Перепелюк у 2002 році, до останніх днів працюючи над книгою "Вийшов кобзар з Поділля", яка, на жаль, таки досі ще не видана.

8 листопада 2000 року на честь вшанування 90-річчя українського кобзаря В.М.Перепелюка на базі музею авіації ім. Можайського у селі Вороновиця Вінницького району було відкрито кімнату-музей, присвячену народному музиканту. 2002 р. до 92-річниці з дня народження В.Перепелюка в музеї відбулося свято кобзарського мистецтва "Струни вічності". До цієї події Третяк Віра Іванівна, Заслужена артистка Кабардино-Балкарії, доцент Вінницького державного педагогічного університету, бандуристка, написала вірша "Не забудь, синочку", присвячений чудовій людині, істинному українцю Володимиру Перепелюку.

До програми свята увійшли огляд експозиції кімнати-музею В.Перепелюка, перегляд відеофільму "Молитва до сонця", виступи провідних бандуристів області та письменників Вінниччини, "круглий стіл" на тему "Стан розвитку кобзарського мистецтва на Вінниччині та створення всеукраїнської спілки кобзарів". У листопаді 2003 року вперше у місті Вінниці відбувся перший Всеукраїнський фестиваль-конкурс кобзарського мистецтва ім. В.М.Перепелюка, у якому брали участь музиканти різних вікових категорій з усієї України. Свято проходило у два етапи: виступи капел, ансамблів малих та великих форм та галаконцерт найкращих учасників у театрі імені М.Садовського.

На святі були присутні донька Володимира Максимовича Олеся та син Тарас. Тепер кожного року відбувається свято кобзарського мистецтва "Струни вічності" у місті Вінниці.

Зростання інтересу до творчості В.Перепелюка свідчить про нову хвилю інтересу до кобзарського мистецтва не лише на Поділлі, але й в Україні взагалі. Це дозволяє з оптимізмом поглянути на подальшу долю кобзарського мистецтва. Історія кобзарства переживала різні етапи

свого розвитку. Весь час змінювався і образ кобзаря, його інструмент. Сьогодні продовжуються і розвиваються кобзарські традиції вокального та інструментального виконавства. Новий підйом кобзарства проявляється не лише в організації фестивалів і свят, серед яких є "Струни вічності", але й у відродженні майстром В.Герасименком бандури харківського типу; реконструкції способу рівноправної гри обома руками, який на високому рівні демонструють Дмитро Губ'як і Тарас Лазуркевич; у розшифруванні Т.Лазуркевичем давніх фонозаписів З.Штокалки; у появі сучасних оригінальних творів для бандури різних форм тощо. Таким чином, справу розповсюдження і пропаганди кобзарського мистецтва, якій все своє життя віддав В.Перепелюк, ефективно продовжують сучасні митці.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Щоголь М.Т. Кобзар Володимир Перепелюк // Народна творчість та етнографія. – 1960. – №4. – С. 89-96.
2. Маюк Д.Ф. Шляхи співця // Народна творчість та етнографія. – 1980. – №6. – С.93-94.
3. Народні співці Радянської України. – К., 1955. – С.87-111.
4. Перепелюк В. Повість про народний хор. – К., 1970. – 260 с.
5. Перепелюк В.М. Вічна кобзарська пісня // Проблеми духовного і національного відродження на Поділлі. – Хмельницький, 1995. – С. 71-72.
6. Лавров Ф. Кобзарі. – К., 1980. – 256 с.
7. Щоголь М.Т. Кобзар Володимир Перепелюк // Народна творчість та етнографія. – 1960. – №4. – С.92.
8. Перепелюк В. Повість про народний хор. – К., 1970. – С.7-12.
9. Перепелюк В.М. Вічна кобзарська пісня // Проблеми духовного і національного відродження на Поділлі. – Хмельницький, 1995. – С.71-72.
10. Перепелюк В. Повість про народний хор. – К., 1970. – С.162-169.
11. Перепелюк В.М. Вічна кобзарська пісня // Проблеми духовного і національного відродження на Поділлі. – Хмельницький, 1995. – С.71-72.
12. Перепелюк В. Повість про народний хор. – К., 1970. – С.27.
13. Там же. – С.40.
14. Там же. – С.88.
15. Там же. – С.136.
16. Немирович І. Кобзи рокомом натхненний // Київ. – 1988. – № 6. – С.145.

В.О. Юрченко

ВПЛИВ ЯРМАРКІВ ТА БАЗАРІВ НА РОЗВИТОК РЕМЕСЕЛ І ПРОМИСЛІВ ПОДІЛЛЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ - ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Активне вивчення традиційної культури населення Подільської губернії, його занять та кустарних промислів розпочалось у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Стимулювало ці дослідження значне піднесення та розвиток традиційних народних промислів. Початок цього процесу пов'язаний із проведенням реформ 1861-1870 рр. та підвищенням уваги з боку держави до розвитку кустарного виробництва. Серед дослідників матеріальної культури населення Поділля важливе місце займають О.Прусевич¹, Г.Александрович², якими зібрані відомості про місцеві промисли кустарів; огляд сільського господарства, промисловості та торгівлі подолян подає В.Гульдман³; детально описує асортимент товару, що вивозиться на продаж, Н.Яворовський⁴; О.Афанасьєв-Чужбинський⁵ у своїй праці присвячує окремий розділ опису Могилева-Подільського як торгового пункту, який є місцем збуту товару, виготовленого ремісниками.

У кожному населеному місці традиційно працювали ремісники: ткачі, ковалі, бондарі, кравці, чоботарі, які задовольняли потреби місцевого населення. Природним місцем збуту виробів був ярмарок. Вивчення асортименту продукції, особливо ремісничої, яка була широко представлена на ярмарках, є свідченням того, що населення Поділля у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., виготовляючи той чи інший промисловий виріб, окрім задоволення своїх потреб у одязі, домашньому начинні, приладді та знаряддях для сільського господарства, займалося виробництвом товару на продаж.

У зв'язку з цим значний інтерес становлять ті населені пункти губернії, мешканці яких займалися виготовленням товару переважно для збуту на ярмарках та базарах. Огляд продукції, що вироблялася ремісниками, також дасть змогу прослідкувати, які саме ремісничі вироби були представлені на ярмарку.

У дуже малій кількості розпродавалися на базарах ткацькі вироби – їх виготовляли в основному для власного використання. Ціна їх на базарах була за 1аршин полотна від 10 коп. до 50 коп., враховуючи ширину, якість і місце продажу. На продаж ішли також рушники прості, без візерунків та з візерунками. Останні ткали у Заньковецькій, Овсянікській та Борковській волостях Літинського повіту. Ткали також скатертини. Ціна їх була від 20 коп. до 3 руб. На базарі можна було придбати так звані «нафрами» – покривала на голову з паперу і льону з візерунками, які ткали в деяких містах Балтського повіту. Коштували вони 5 руб. за виріб. Груба напівшерстяна тканина використовувалася для штанів, що називалися «холошні», і придбати її на базарах можна було за 2-